

К. О. Ковальчук

*студ. III курсу, спеціальність «Право»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Науковий керівник: к.ю.н. доц. М. О. Саракуца*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Права і свободи є фундаментальною основою існування та розвитку народу, а тому повинні існувати ефективні організаційно-правові механізми для їх захисту. На теперішній час Європейський Союз приділяє значну увагу, щодо розвитку захисту прав людини. Цьому сприяло прийняття низки міжнародних документів, щодо розробки механізму міжнародного захисту прав людини.

На перших етапах свого існування Європейський Союз не приділяв уваги захисту прав людини, адже вважалося що це є поза межами повноважень Союзу, так як він був створений як політичне і економічне об'єднання, а гарантування прав людини було винятковим обов'язком Ради Європи.

На початку 1950-х рр., за часів, коли на європейську інтеграцію було покладено багато надій, до Договору про Європейське співтовариство повинні були включити матеріальні положення Європейської конвенції прав людини. Але після невдалих спроб ратифікувати Договір про європейське оборонне співтовариство у 1952 р. цю ідею було відхилено. Можливо, як негативна реакція на такі надмірні інтеграційні очікування у Договорі про заснування Європейського Економічного Співтовариства від 1957 р. було закріплено лише економічні цілі.

Але час йшов і Європейський Союз поступово розширював свої межі компетенції. З'явилася ціла низка документів, у яких була зроблена спроба закріпити основні права і свободи людини в межах Європейських Співтовариств. До них можна віднести Європейську соціальну хартію 1961 р., Декларацію основних прав

і свобод 1989 р., Хартію основних соціальних прав працівників 1989 р. тощо.

Вперше принцип захисту прав людини у праві Європейських Співтовариств був визнаний Судом ЄС у справі 29/69 Stauder [1970] [4]. Вона стосувалася вимоги з боку одержувача соціальної допомоги скасувати зазначення даних про його особу на купоні, що надавався для отримання продукції за пільговими цінами в якості соціальної допомоги. Суд ЄС визнав, що рішення Комісії 1969 р., яке надавало державам-членам дозвіл на встановлення пільгових цін для певних категорій населення, не містить нічого, що здатне порушити основні права людини, які охороняються Судом ЄС і закріплені у загальних принципах права. Тому тут йдеться не про порушення прав людини з боку інститутів об'єднання, а про необхідність внесення змін до внутрішнього законодавства, яке регламентує користування пільгами. Вимога зазначати на купоні персональні данні порушує права людини і не є необхідною. Тим самим поняття основних прав людини вперше було визнано загальним принципом права Європейських Співтовариств [5].

Принципового значення для здійснення Союзом захисту прав людини набуває закріплення відповідних повноважень в установчих договорах. Перші спроби в цьому напрямі були зроблені при підписанні Єдиного Європейського Акта, у преамбулі якого вказано, що держави – члени сповнені рішучості сприяти розвитку демократії, яка спирається на основні права, визнані конституціями і законодавством держав-членів, Конвенцією про захист прав і основних свобод людини і Європейською соціальною хартією [1] .

Наступний крок було зроблено при розробці Маастрихтського договору, в якому підтверджено відданість принципу поваги до прав і основних свобод людини і заявлено про намір запровадити громадянство ЄС.

Договір про Євросоюз (ДЄС) містить кілька положень стосовно забезпечення прав людини. У статті 2 зазначено, що Союз засновується на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права і поваги до прав людини, включно з правами осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для усіх держав-членів у суспільстві, де домінують плюралізм, толерантність, терпимість, справедливість, солідарність і рівність між жінками і чоловіками. Стаття 6 ДЄС закріплює принцип поваги до основних прав

і свобод людини. У ній наголошується, що основні права, гарантовані Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод і передбачені конституційними традиціями, спільними для всіх держав-членів, становлять загальні принципи права Союзу [2].

У 1997 р. Амстердамський договір приніс нововведення в галузі захисту основних прав і свобод на рівні ЄС. Зокрема, Договір передбачає, що «Союз заснований на принципах свободи, демократії, поваги прав людини та основних свобод, а також верховенства права, принципів, які є загальними для держав-членів» [3] .Таким чином, Договір дозволяє Суду застосовувати до всіх актів інститутів ЄС мінімальні стандарти, пов'язані із захистом прав людини, оскільки вони впливають зі спільної конституційної традиції держав-членів та міжнародного права прав людини. Амстердамський договір здійснив справжню «реформу» в галузі забезпечення прав людини в системі ЄС, закріпивши положення про захист прав людини.

Основоположне місце в ЄС на сьогодні має Хартія ЄС основних прав 2007 р. В неї вкладено перелік основних прав і свобод, які закріплюються за кожною людиною на території ЄС. До основних обов'язків Хартія відносить обов'язок поважати і захищати людську гідність; враховувати думку дитини; отримувати обов'язкову безкоштовну освіту; захищати і підвищувати захист навколишнього середовища. Хартія також містить положення щодо зловживання правом (ст. 54). Воно полягає у недопущенні з боку представників влади чи приватних осіб ліквідації чи надмірного обмеження прав і свобод інших осіб. Гарантії прав і свобод у Європейському Союзі охоплюють інституційні, процесуальні та матеріальні заходи. Хартія зроблена на основі цінностей, на захист яких вони спрямовані. До цих цінностей належить: людська гідність, свобода особи, рівність, солідарність.

Таким чином, Європейський Союз пройшов довгий шлях становлення інституту захисту прав людини: від повного заперечення необхідності даного інституту до створення власного нормативно-правового документу, яким являється Хартія основних прав. На даний час основоположний характер прав людини, а також функціонування всіх його органів, інститутів, установ чітко зафіксовано в установчих документах ЄС. Реаліями сучасного міжнародного правопорядку є визнання прав людини складником не тільки внутрішньої юрисдикції держав. Права і свободи людини є також виміром ефективної діяльності ЄС.

Список використаної літератури

1. Единый европейский акт. Договор о Европейском Союзе / Отв. ред. Ю. Борко. М., 1994. Т. II. С. 9.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. Міжнародне право в документах / За заг. ред. д. ю. н., проф. М. В. Буроменського. Х.: Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2003. С. 23–36.
3. Документи Европейского Союза. Т. V: Амстердамский договор. Ассоциация европейских исследований. М., 1999. С.44.
- 4.. Judgment of the Court of 12 November 1969. Erich Stauder v City of Ulm – Sozialamt. Reference for a preliminary ruling: Verwaltungsgericht Stuttgart – Germany. Case 29-69 URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61969CJ0029:EN:HTML>. (дата звернення: 02.04.2021).
- 5..Foster Nigel. European Law. Directions. Second Edition. New York: OxfordUniversity Press, 2008. P. 82.